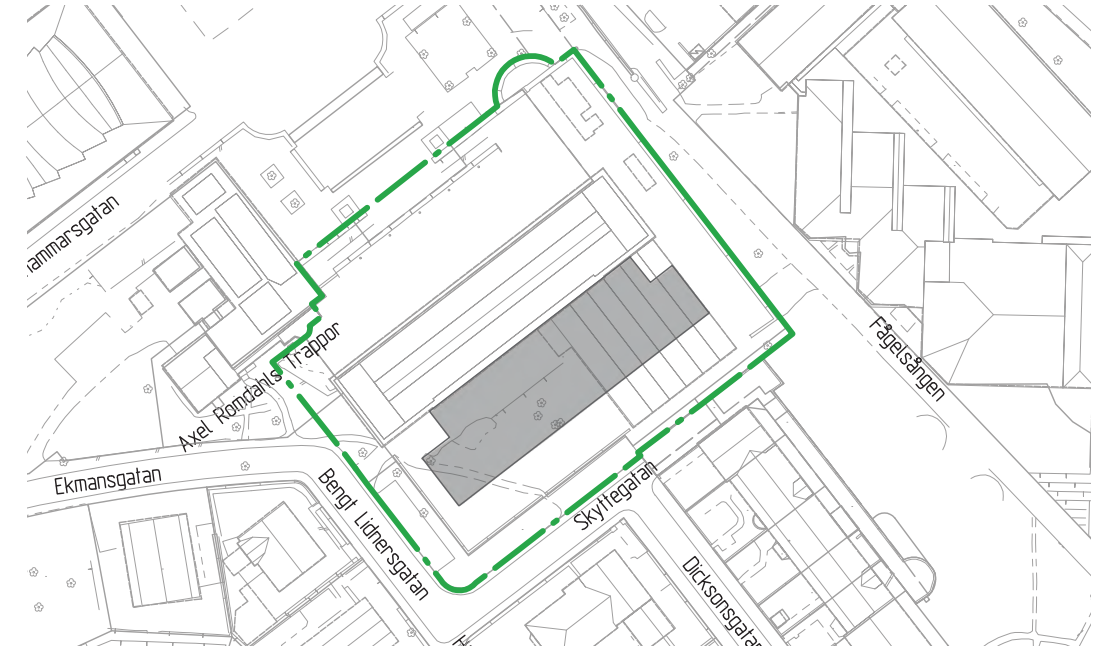

ANTIKVARIISK KONSEKVENSBESKRIVNING

Detaljplan för

Göteborgs konstmuseum - del 2

2022-05-13

Uppdragsorganisation

Projektleddning och referensgrupp Göteborgs Stad, stadsbyggnadskontoret
SAR/MSA Sophia Älfvåg,
Arkitekt/planarkitekt Alexandra Blennow
Antikvarie Linnéa Tidäng, Göteborgs Stad
Bygg- och planantikvarie Sören Holmström

Kulturmiljö, Acanthus
Projektleddning: bebyggelseantikvarie Maria Olovsson
Handläggande: bebyggelseantikvarie Ylva Nordström
Granskning: bebyggelseantikvarie Jenny Torle

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Konsekvenser	4

Inledning	6
Bakgrund	6
Syfte	6
Omfattning	6
Medverkande	6

Sammanfattning del 1	8
Befintligt skydd	8
Riksintressegrunden	9
Kritiska punkter	10

Förstudien	12
-------------------	-----------

Antikvariska konsekvenser av förstudiens volym	13
---	-----------

Fotomontage 1	14
Fotomontage 2	15
Fotomontage 3	16
Fotomontage 4	17
Fotomontage 5	18
Fotomontage 6	19
Sammanfattning konsekvenser	20
Antikvariska rekommendationer för fortsatt arbete	21

Käll- och litteraturförteckning	23
--	-----------

Sammanfattning

Arbetet med att ta fram en ny detaljplan som möjliggör en tillbyggnad av konstmuseet och som samtidigt säkerställer platsens kulturhistoriska och arkitektoniska värden pågår. Denna antikvariska konsekvensbeskrivning är en del i detta arbete. Konsekvensbeskrivningens sammanfattning inleder denna handling. I följande delar av dokumentet kan mer ingående konsekvensbeskrivningar studeras med illustrativa fotomontage som stöd. Fotomontagen bygger på resultat som framgick i synbilsanalyser i Kulturmiljöutredning, detaljplan för konstmuseet-del 1.

Konsekvenser

Götaplatsen är ett stadsrum som konstaterats vara mycket känslig för i stort sett alla typer av förändringar. Föreslagen volym är placerad och dimensionerad på ett sådant sätt att den inte innebär någon påverkan av Götaplatsen som helhet sett från norr.

Likaså är stadsrummen i anslutning till planområdet från söder och väster känsliga. Den negativa påverkan av föreslagen volym bedöms också vara störst där. Det på grund av att volymen upplevs som barriärskapande på ett sätt som begränsar upplevelsen av det arkitektoniska samspelet mellan Götaplatsens bebyggelse och Lorensbergs villastad. Volymens storlek blir ett dominant inslag i den mycket välbevarade miljön och riskerar även att konkurrera med konstmuseet som enskild byggnad. Den grönyta som finns bakom konstmuseet minskar vilket försvagar avläsbarheten av de tydligt åtskilda stadsdelarna samtidigt som dess sammanlänkande effekt begränsas.

Upplevelsen av såväl villastaden som konstmuseet skiljer sig mer kring planområdets östra sida. Där har villastadens bebyggelse en mer sluten och storskalig karaktär, samtidigt som det är en mer tydlig gräns mellan konstmuseet och villastaden. Bebyggelsen i anslutning till Fågelsången i öst är uppförd under olika tidsperioder med olika arkitektoniska uttryck vilket gör miljön mer tålig. Det östra stadsrummet är mindre känsligt för en förändring av detta slag och vidare bedöms den negativa påverkan också bli mer begränsad.

Götaplatsen som arkitektonisk anläggning

Från nordöst och nordväst kommer det vara möjligt att uppleva Götaplatsen, konstmuseet och den nya volymen tillsammans. Storleken på förstudiens volym bedöms inte konkurrera med Götaplatsen, däremot kan volymens gestaltning komma att påverka upplevelsen av platsen på ett sådant sätt att det medför negativa konsekvenser för upplevelsen därifrån.

Riksintressegrunden

Götaplatsen är specifikt omnämnt som ett uttryck för riksintresset. Ett tillägg som inte samspelar eller som konkurrerar med Götaplatsen som arkitektonisk enhet riskerar att försvaga upplevelsen av platsen och där med innebära att riksintresset skadas.

Arkitektoniska övergången och samspelet mellan konstmuseet och Lorensbergs villastad

Miljön som volymen placeras i är mycket välbevarad med ursprunglig karaktär där anmärkningsvärt få förändringar och tillägg gjorts. Miljön utgör en av de tidiga 1900-talets främsta exempel på stadsplanekonst och innefattar synnerligt välbevarad, tidstypisk och genomarbetad arkitektur av mycket hög kvalitet. En ny volym här innebär en stor förändring.

Det finns ett arkitektoniskt samspel mellan Götaplatsens bebyggelse och Lorensbergs villastad som grundar sig i terränganpassad, tidstypisk och välbevarad arkitektur uppförd under ett relativt kort tidsspann. Samspelet är tydligast och därmed känsligast från syd och väst.

Den nya volymen placeras i övergången mellan stadsrummen och riskerar att begränsa upplevelsen av det arkitektoniska samspelet. Volymen skymmer sikten helt från söder och skapar en barriäreffekt från väst. Från väst blir det svårt att betrakta konstmuseet och Lorensbergs Villastads bebyggelse i ett sammanhang, vilket försvagar den visuella kopplingen mellan områdena. Från söder försvinner den visuella kopplingen mellan områdena helt, den södra fasaden som allt sedan museets tillkomsttid har utgjort en avgränsande fond från Dicksonsgatan byts mot en ny.

Utöver att volymen riskerar att utgöra en barriär som bryter den visuella kopplingen, bedöms den upplevas som relativt storskalig i området vilket riskerar att den kommer utgöra ett allt för dominant inslag i relation till den småskaliga karaktär som framför allt präglar villastaden som bebyggelsemiljö.

Den känsliga balansen mellan Lorensbergs småskaliga boendemiljö som är av mycket privat karaktär och den storskaliga offentliga museibyggnaden riskerar att brytas. Museets nuvarande gestaltning och hur den har placerats i stadslandskapet har starkt bidragit till att uppnå denna balans.

Sammantaget bedöms en ny volym i den storlek som föreslås att försvaga upplevelsen av den sammanhållna och välbevarade miljön, där det trots bebyggelsens olika karaktär finns en balans i mötet mellan det offentliga och det privata, vilket är negativt för kulturmiljön som helhet. Graden av påverkan kommer delvis vara beroende av hur en ny byggnadsvolym gestaltas. Men det arkitektoniska samspelet mellan konstmuseet och bostadsbebyggelsen påverkas också av en ny volyms storlek.

Riksintressegrunden

I riksintressebeskrivningens uttryck beskrivs de inledande decenniernas terränganpassade planmönster som en viktig del av 1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden. Det framgår inte i underlaget som legat till grund för bedömning om volymen är anpassad efter befintlig terräng. Uppförs en ny byggnadsvolym som tydligt bryter mot det befintliga terränganpassade planmönstret bedöms det kunna påverka läsbarheten och upplevelsen av riksintresset negativt. Även Lorensbergs villastad omnämns specifikt som ett uttryck för riksintresset. En volym vars gestaltning inte tar hänsyn till villastaden och hur den befintliga museibyggnadens fasad utgör avslutande fond för Dicksonsgatan riskerar att försvaga upplevelsen av bebyggelsemiljön och där med skada riksintresset.

Grönomårdet som övergång mellan stadsrum

Volymen medför en markant minskning av grönytan bakom konstmuseet i söder mot Lorensbergs villastad. Dessutom blir en följd av volymens placering att äldre träd försvinner. Grönytan bakom konstmuseet skapar ett respektavstånd samt en mjuk övergång från storskalig till mer småskalig arkitektur. Grönytan har också en sammanlänkande effekt till de grönskande trädgårdarna i Lorensbergs villastad. En minskning av grönytan mellan stadsdelarna påverkar den mjuka sammanlänkande övergången mellan stadsrummen negativt.

Riksintressegrunden

Ett övergripande tema för riksintressets uttryck är att topografi och grönska använts för att markera övergångar och gränser mellan olika stadsdelar i 1800- och 1900-talets stadsbyggande. En minskning av grönytan mellan stadsdelarna försvagar avläsbarheten av de tydligt åtskilda stadsdelarna och riskerar där med att skada riksintresset.

Konstmuseet som individuell byggnad

Förstudiens föreslagna volym är sammankopplad med konstmuseet som är ett byggnadsminne och utgör en av stadens mest värdefulla samt karaktärsskapande byggnader. Byggnaden är välbevarad och har en tidstypisk arkitektur med gedigna material och höga arkitektoniska samt hantverksmässiga kvaliteter. Volymen så som den föreslås innebär ingrepp i konstmuseets ursprungliga yttermurar och medför rivning av Etagera. Volymen kommer också innebära ett tillägg till den ursprungliga byggnaden som kommer påverka den arkitektoniska upplevelsen av konstmuseet från syd, väst och öst samt kommer bidra till att konstmuseets nuvarande dimensioner påtagligt förändras.

Volymen underordnar sig den ursprungliga byggnaden något både gällande höjd och längd, dock är underordningen marginell gällande höjden. I förstudien är en del av den föreslagna volymen indragen, men den sammanlagda bredden av den nya volymen är större än den befintliga byggnadens. Sammantaget upplevs volymens storlek konkurrera med den befintliga byggnaden. Från söder försvinner möjligheten att uppleva den ursprungliga byggnaden helt. På grund av volymens indrag kommer endast en mindre del av den södra fasaden kunna upplevas från sydväst.

En effekt av den sammankopplande indragna volymen är att tillägget kommer upplevas som en friliggande volym placerad relativt tätt inpå den ursprungliga byggnaden från flera håll.

Konstmuseets tillbyggnad från 1968, Etagerna, är ett tidstypiskt och tydligt avläsbart tillägg till den ursprungliga byggnaden vilket förmedlar museiverksamhetens utveckling över tid. Rivningen innebär att en årsring avlägsnas vilket minskar förståelsen för utvecklingen av museiverksamheten.

Volymens storlek bedöms medföra negativ inverkan på byggnadsminnet genom sin konkurrens och skymmande inverkan. I vilken grad upplevelsen av byggnadsminnet påverkas negativt kommer också vara beroende av omfattningen av det fysiska ingreppet i den ursprungliga byggnaden samt av hur tillägget gestaltas.

Figur.1: Flygfoto över delar av utredningsområdet. Konstmuseet ligger till höger i bild omgivet av Lorensbergs villastad och Götaplatsen.

Inledning

Bakgrund

Göteborgs konstmuseum har i snart hundra år verkat i sin byggnad vid Götaplatsen. Byggnaden har under denna tid byggts om och till för att möta aktuella behov. Verksamheten är nu i behov av större utrymmen och bygganden behöver förbättras med avseende på funktion, flöden samt tillgänglighet. Fastighetsägaren Higab fick av Göteborgs stads kulturförvaltning i uppdrag att undersöka möjligheterna för att utveckla byggnaden till en modern, energieffektiv och logistiskt välfungerande konstmuseibyggnad av internationell standard. Detta har behandlats i en förstudie som nu ligger till grund för ny detaljplan.

Arbetet med att ta fram en ny detaljplan som möjliggör en tillbyggnad av konstmuseet och som samtligt säkerställer platsens kulturhistoriska och arkitektoniska värden pågår. En arkitekttävling planeras för att ta fram ett gestaltningsförslag.

Under våren 2022 har Stadsbyggnadskontoret i Göteborg tagit fram ett kulturmiljöunderlag för att fördjupa kunskapen gällande utredningsområdets kulturhistoriska värden, med fokus på riksintressegrunden. Kulturmiljöunderlaget har fungerat som underlag till denna antikvariska konsekvensbeskrivning.

Syfte

Syftet med kulturmiljöutredningen (Kulturmiljöutredning, detaljplan för konstmuseet- del 1) har varit att fördjupa kunskapen gällande utredningsområdets kulturhistoriska värden, med fokus på riksintressegrunden, för att nå en hänsynsfull och kvalitativ planprocess. Som en följd av kulturmiljöutredningen har nu denna konsekvensbedömning (Antikvarisk konsekvensbedömning, detaljplan för konstmuseet- del 2) tagits fram. Handlingen syftar till att identifiera och förklara konsekvenserna för kulturmiljövårdens riksintressegrunder samt konsekvenser för övriga kulturhistoriska värden inom utredningsområdet.

Sammantaget ska utredningarna, del 1 och 2, användas i det fortlöpande planarbetet för att ge antikvariska ingångsvärden för det fortsatta gestaltningsarbetet gällande ny bebyggelse inom planområdet.

Omfattning

Den antikvariska konsekvensbeskrivningen, del 2, har genomförts under våren 2022. Konsekvensbeskrivningen utgår från en schematisk volym (se s. 12) för tillkommande behov av yta som föreslås i Higabs förstudie avseende om- och tillbyggnad av Göteborgs konstmuseum från 2021.

I kulturmiljöutredningen, del 1, identifierades ett antal känsliga synbilder, betraktelsepunkter där museibyggnaden och andra kulturmiljöer sammanfaller. Sex synbildsanalyser har genomgående bearbetats med syfte att förtydliga och peka ut stadsrummets värdefulla karaktärsdrag, kulturhistoriska uttryck och känslighet från strategiskt utvalda vyer.

Som underlag för konsekvensbeskrivningen har synbilderna omarbetats till fotomontage där byggnadsvolymen från förstudien monterats i bilderna från synbildsanalysen i del 1. Fotomontaget visar planförslagets byggnadsvolym och placering.

Den antikvariska konsekvensbeskrivningen avslutas med en sammanfattning av konsekvenser följt av antikvariska rekommendationer till fortsatt arbete.

Medverkande

Uppdraget har utförts av bebyggelseantikvarie Maria Olovsson och Ylva Nordström från Acanthus, på uppdrag av Göteborgs stads stadsbyggnadskontor. Arbetet har utförts under våren 2022, i nära samarbete med en projektgrupp bestående av arkitekt SAR/MSA Sophia Älfvåg, planarkitekt Alexandra Blennow samt antikvarie Linnéa Tidäng och bygg- och planantikvarie Sören Holmström, på stadsbyggnadskontoret.

Figur.2: Flygfoto över delar av utredningsområdet. Konstmuseet syns i mitten av bilden, uppfört vid Götaplatsen som en fond till Kungssportsavenyn.

Sammanfattning del 1

Del 1 utgörs av en kulturmiljöutredning med syfte att fördjupa kunskapen gällande områdets kulturhistoriska värden. Fokus ligger på planområdet samt ett större utredningsområde som kan komma att påverkas av en tillbyggnad av Konstmuseet. Utredningsområdet omfattar Götaplatsen, Lorensbergs villastad och Renströmsparken.

I utredningen beskrivs befintligt lagskydd. Området ligger inom riksintresse för kulturmiljövården, är upptaget i kommunens bevarandeprogram och dessutom finns ett stort antal byggnadsminnesförklarade byggnader i området. En uttolkning av riksintressets uttryck inom utredningsområdet har genomförts för att tydliggöra vilka delar av området som ingår i riksintresset.

Vidare redogörs för utredningsområdets historiska utveckling med fokus på plan- och arkitekturhistoria. Inom området kan bland annat spår utläsas efter donationsjordarnas landerier, 1800- och 1900-talets stora stadsbyggande och utvidgning av staden samt 1923 års jubileumsutställning.

Utredningsområdets kulturmiljöinnehåll presenteras genom en nulägesbeskrivning och karaktärisering samt en redogörelse för de kulturhistoriska uttrycken som finns i området. Götaplatsen, Lorensbergs villastad och Renströmsparken har tydligt åtskilda karaktärer. Götaplatsen karaktäriseras av ett monumentalt allmänt stadsrum, Lorensbergs villastad av en organisk stadsplan i kuperad terräng med påkostad villabebyggelse och Renströmsparken av allmän och grönskande parkmiljö. Inom utredningsområdet finns mycket höga kulturhistoriska värden som bland annat uttrycks genom stadsplanernas utförande samt genom tidstypiska byggnader av högsta kvalitet vad gäller arkitektoniska, materialmässiga och hantverksmässiga utförandet.

Sex synbilsanalyser har genomgående bearbetats med syfte att förtydliga och peka ut stadsrummets värdefulla karaktärsdrag, kulturhistoriska uttryck och känslighet från strategiskt utvalda vyer.

Det samlade utredningsresultatet visar att både planområdet och utredningsområdet utgör en mycket känslig kulturmiljö. Kulturmiljöutredningen avslutas med en sammanställning av kritiska punkter att särskilt beakta i det fortsatta planarbetet.

Figur.3: Utredningsområdet är markerat med rött och planområdet är markerat med blått.

Befintligt skydd

Utredningsområdet ligger inom riksintresse för kulturmiljövården, är upptaget i kommunens bevarandeprogram och det finns dessutom ett stort antal byggnadsminnesförklarade byggnader inom området. Inom utredningsområdet finns även ett flertal detaljplaner och i stor sett all bebyggelse omfattas av särskilda varsamhets- och skyddsbestämmelser.

Planområdet är en del av riksintresset för kulturmiljövården och särskilt utpekad i kommunens bevarandeprogram. Konstmuseet som är planområdets enda byggnad är byggnadsminnesförklarat.

Riksintresse

Utredningsområdet ligger inom Riksintresse för kulturmiljövården, Göteborgs innerstad [O 2:1-5], enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. För uttolkning av riksintressegrunden inom utredningsområdet se s. 9.

Bevarandeprogrammet

Hela utredningsområdet är upptaget i Göteborg stads bevarandeprogram, Kulturhistorisk värdefull bebyggelse, och skyddas där igenom enligt 8. kap Plan- och bygglagen. Utredningsområdet innefattar två olika delområden 6:B Vasaparken, Götaplatsen och Renströmsparken samt 6:C Lorensbergs villaområde. Inom utredningsområdet finns även flertalet enskilt utpekade byggnader, däribland planområdets enda byggnad, konstmuseet. Planområdet ligger inom område 6:B.

Motiveringen för 6:B Vasaparken – Götaplatsen – Renströmsparken:

Parkerna, platserna och de enskilda byggnaderna bildar tillsammans ett sammanhängande stråk med en värdefull och delvis unik miljö. Av särskilt värde från arkitekturhistorisk synpunkt är Götaplatsen med sina representativa byggnader för kultur och bildning samt skolområdet i sydväst med välbevarade monumentalt utformade byggnader. De enskilda byggnaderna har alla en tidstypisk och mycket omsorgsfullt utformad arkitektur. Av intresse är också att området innehåller delar av gamla landeriparker.

Motiveringen för 6:C Lorensbergs villaområde:

Miljön som helhet är mycket väl bibehållen. Stadsplanen är ett av Göteborgs främsta exempel på 1910- talets stadsplane Konst och de enskilda byggnaderna visar tidens mest påkostade bostadsbyggande. Viktiga inslag som bidrar till det höga värdet är alla exklusiva detaljer. Det gäller dels byggnadernas utsmyckning t ex portaler och fasaddetaljer av natursten, mönstermurning på tegelfasader eller skorstenar, smäckra spröjsade fönster och rikt dekorerade trädörrar, dels gårdsmiljöernas och gatubildens detaljer som t ex omsorgsfullt utförda murar och eleganta smidesarbeten. Flera av byggnaderna har också välbevarade interiörer med paneler,

öppna spisar o s v. Lorensbergs villaområde har dessutom ett stort lokalhistoriskt värde genom anknytningen till flera kända göteborgare bl.a. medlemmar i familjerna Broström, Carlander och Wijk.

Statliga byggnadsminnen

Inom utredningsområdet finns sammanlagt fyra byggnader inkl. omgivande miljöer som förklarats som statliga byggnadsminnen 1994 och skyddas där igenom enligt förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen:

- Villa Smedmark, Bengt Lidnersgatan 7 Lorensberg 11:2
- Villa Höglund, Högåsplatsen 5, Viktor Rydbergsgatan 24 Lorensberg 11:4
- Radhus Bjerke, Dicksonsgatan 2, Lorensberg 13:1
- Radhus Bjerke, Dicksonsgatan 4, Lorensberg 13:2

Byggnadsminnen

Inom utredningsområdet finns sammanlagt fyra byggnadsminnesförklarade byggnader inkl. omgivande miljöer enligt 3 kap, Kulturmiljölagen:

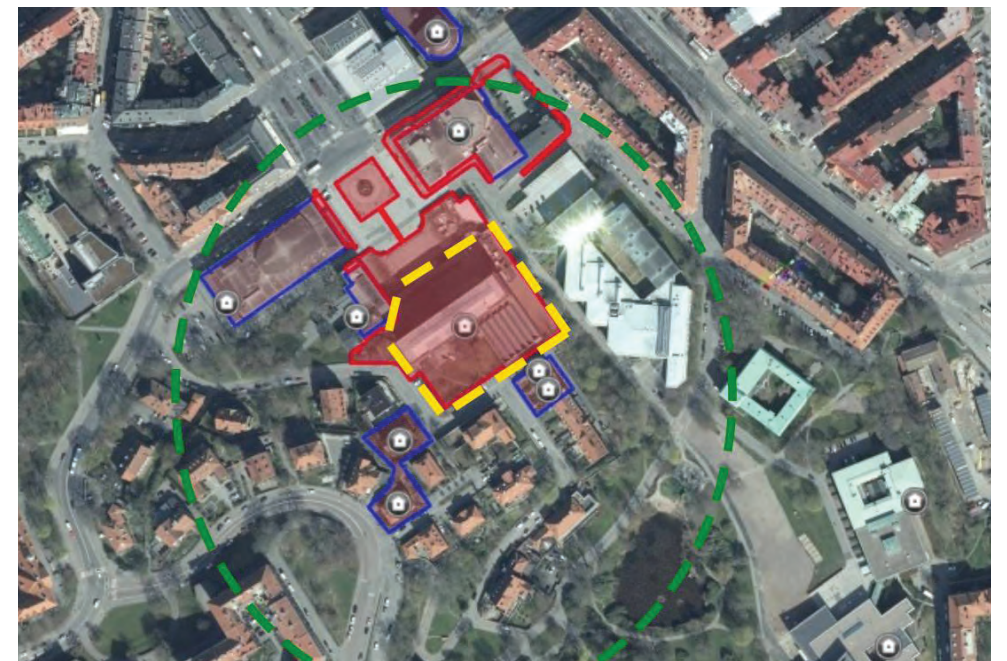
- Konsterhuset, Götaplatsen 8, Lorensberg 31:1
- Konsthallen, Götaplatsen 7, Lorensberg 9:4
- Stadsteatern, Götaplatsen 4, Lorensberg 30:2
- Konstmuseet, Götaplatsen 6, Lorensberg 9:3

Inom planområdet ligger konstmuseet som tillsammans med delar av Götaplatsen byggnadsminnesförklarades 2017. I motiveringen för byggnadsminnesförklaringen beskrivs konstmuseets särställning i staden som Kungsportsavenyns avslutande fondbyggnad med stor betydelse för stadsbilden och som en ikonbyggnad med starkt symbolvärde. Byggnaden är ritad av sin samtids främsta arkitekter och är ett av de främsta exemplen på 1920-talsklassicism i Göteborg. I motiveringen framhålls även att Götaplatsens sammanhållna och monumentala karaktär berättar om det tidiga 1900-talets planeringsfilosofi och storslagna samhällbyggnadsvisioner i 1920-talets Göteborg. Dessutom redogörs det för att Götaplatsen tillsammans med konstmuseet är ett av de få tydliga avtryck i stadsrummet som bevarats från jubileumsutställningen 1923.

Konstmuseet med omgivning och delar av Götaplatsen omfattas av följande skyddsbestämmelser:

- Byggnaden får till sitt yttre inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras utan Länsstyrelsens tillstånd.
- Ingrepp får inte göras i byggnadens ursprungliga stomme eller planlösning.

- På våningsplanen 3,5 samt plan 4, plan 5 och plan 6 får inte ändring eller borttagning av ursprunglig fast inredning göras. Till fast inredning hör bl.a. dörrar och dörrfoder, fönster och fönsteromfattningar, taklister, takdekor och lanterniner, stentavlor, medaljonger (på väggarna) golvtäckning, golvlister, elementskydd, armatur och fasta statyer. I biblioteket på plan 4 ska ursprungliga hyllor och fast inredning bevaras. Vägghasta målningar med friser i Fürstenbergska galleriet på plan 6 får inte tas bort.
- I ursprungliga trapphus ska trappor, dörrar och fönster, räcken, ledare, armatur och elementskydd bevaras.
- Lanterninernas konstruktion och originalfönster (på vindsplan) får inte ändras eller på annat sätt byggas om.
- Byggnaden ska underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska ske med material och metoder anpassade till byggnadernas egenart. Samråd med Länsstyrelsen ska ske innan vårdarbeten påbörjas.
- Delar av Götaplatsen (markerade på kartan intill) ska hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas. Poseidon med kar och podium ska bevaras liksom omgivande markbeläggning med Fjäråsgnejs. Ingrepp får inte göras i trappor och murar. Ursprungliga pollare, smidesdetaljer och armaturer ska bevaras. Markbeläggningen med klinkers runt stadsteatern ska bevaras.

Figur.4: På kartan markeras utredningsområdet med grönt och planområdet med gult. Samtliga byggnadsminnesförklarade byggnader markeras med en hussymbol. De område som omfattas av byggnadsminnesförklaringen för konstmuseet och delar av Götaplatsen markeras med rött. De områden som inkluderas i de övriga byggnadsminnena är markerade med blått. Karta hämtad från bebyggelseregistret.

Riksintressegrunden

Riksintresset

Utredningsområdet ligger inom Riksintresse för kulturmiljövården, Göteborgs innerstad [O 2:1-5], enligt 3 kap. 6 § miljöbalken.

Motivering för riksintresset inom utredningsområdet:

Ett av de förnämsta exemplen på 1600-talets stadsanläggnings- och befästningskonst, och på stadsbyggandet under 1800- och 1900-talen. Den göteborgska byggnadstraditionen med dess olika stadsdelskaraktärer. (Skolstad, Universitetsmiljö, Stiftsstad).

Fästningsstaden

Uttryck för riksintresset inom utredningsområdet

1600- och 1700-talens fästnings- och kanalstad med bevarade delar av stadsbefästningarna, och strax utanför stadskärnan [...] spridda rester av donationsjordarnas landerier.

Uttolkning av riksintresset

Utredningsområdet ligger på de gamla markerna som tillhörde Lyckan landeri. De kvarvarande fysiska spår inom utredningsområdet tar sig främst i uttryck genom det obebyggda område med väl uppvuxna träd som idag utgörs av Renströmsparken. Parken utformades efter de befintliga topografiska förutsättningarna och delar av trädbeståndet från landerierna integrerades i parken.

1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden

Uttryck för riksintresset inom utredningsområdet

1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden, med de inledande decenniernas terränganpassade, oregelbundna planmönster, men även fullföljande av rutnätssstaden. Bostadsbebyggelse för olika samhällsskikt och som uttryck för olika stilepoker, och anläggningar för idrott, rekreation och nöjesliv. Övre Vasastaden-Lorensberg med institutionskomplex i parkmiljö och stenstadskvarter med inslag av landshövdingehus. Götaplatsen med omgivande kulturinstitutioner. Lorensbergs villastad och Nedre Johannebergs slutna hyreshuskvarter.

Uttolkning av riksintresset

Bebyggelsen inom utredningsområdet är en del av 1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden genom anläggandet av Götaplatsen och Lorensbergs villastad som anpassades till den brantare topografin söderut.

Lorensbergs villastad anlades mellan 1913–1925 som ett exklusivt bostadsområde. Stadsplanen är tidstypiskt anpassad efter terrängen med svängda gator och trappor i de brantaste passagerna.

Bebyggelsens utformning återspeglar samhällsskicket genom de mycket påkostade detaljerna som bland annat innefattar portaler och fasaddetaljer av natursten, mönstermurning på tegelfasader eller skorstenar, smäckra spröjsade fönster och rikt dekorerade trädörrar. Exklusiviteten återspeglas även genom trädgårdarnas och gatubildens detaljer som omsorgsfullt utförda murar och eleganta smidesarbeten.

Gestaltningen av Kungsportsavenyns avslutning var en viktig fråga i stadsplaneringen under början av 1900-talet. Grundtanken var att skapa ett monumentalt avslut med en festplats. Planen för Götaplatsen utarbetades under flera år och fastställdes slutligen 1921. Anläggandet av Götaplatsen var ett av sin tids största stadsbyggnadsprojekt. Konstmuseet och konsthallen med sina trappor och terrasseringsar var de första byggnaderna som uppfördes. Byggnaderna utgjorde även en viktig del av jubileumsutställningen 1923. Den rektangulära platsbildningen fulländades genom uppförandet av stadsteatern, konserthuset och Poseidonstatyn på 1930-talet. Götaplatsen har en rektangulär form som är kantad av viktiga kulturinstitutioner. Respektive byggnad har mycket höga arkitektoniska kvaliteter och präglas av tidstypisk 20-talsklassicism med inslag av modernism.

Topografin och grönskan som åtskilt stadsdelar

Uttryck för riksintresset inom utredningsområdet

Den topografiskt och socialt betingade karaktären av många småstäder i storstaden, d. v. s. ett lapptäcke av tydligt åtskilda stadsdelar. [...] Gatukaraktären med gatsten och gånghållar i bohusgranit samt de rikliga inslagen av grönska i stadsbilden.

Uttolkning av riksintresset

I 1800- och 1900-talets stadsbyggande har ett övergripande tema varit att topografin och grönskan används för att markera övergångar och gränser mellan olika stadsdelar och samhällsgrupper. Inom utredningsområdet finns det tre tydligt åtskilda områden; Götaplatsen, Lorensbergs villastad och Renströmsparken. Områdena skiljs åt genom topografi och genom från varandra särskiljande karaktärer.

Renströmsparken bidrar med inslag av grönska i stadsbilen. Området togs helt i anspråk för Göteborgs jubileumsutställning 1923 och parken anlades i tidstypisk anda efter topografin. Näckrosdammen anlades och tillfälliga utställningsbyggnader uppfördes. Efter utställningen revs byggnaderna men parkområdet utvecklades till det som idag kallas Renströmsparken.

Figur.5: Illustration över olika delar av grunden för riksintresset.

Kritiska punkter

Götaplatsens planidé som arkitektonisk anläggning

Götaplatsen utgörs av en enhetlig arkitektonisk anläggning som är en viktig del av Göteborgs stadsplanehistoria. Platsen är ett landmärke i staden och knyter an med Kungsportsplatsen genom sin monumentala upphöjda placering av vid Kungsportsavenyns slut. Platsens befintliga upptrappning som avslutas med den monumentala fondbyggnaden konstmuseet utgör en ytterst kritisk punkt. En förändring av eller ett tillägg bakom Götaplatsen, som skulle påverka upplevelsen av konstmuseets monumentalitet från norr och som avslutande fondbyggnad vid Kungsportsavenyns slut, skulle medföra kraftiga konsekvenser för det kulturhistoriska uttrycket och upplevelsevärdena.

Riksintressegrunden

Götaplatsens utformning bedöms representera ett signifikant uttryck för riksintressegrunden. Därmed skulle förändringar som inte samspelar med den enhetliga arkitektoniska anläggningen eller som konkurrerar med konstmuseets monumentalitet utgöra en mycket kritisk punkt för riksintresset. För 1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden uttrycks det kulturhistoriska innehållet specifikt genom Götaplatsen med omgivande kulturinstitutioner. Även de inledande decenniernas terränganpassade planmönster och fullföljande av rutnätsstaden är en del av detta. Götaplatsen utgör en avslutning av rutnätsstaden samtidigt som den är en del av övergången till de terränganpassade planmönstret, genom den succesiva upptrappningen från Götaplatsen mot konstmuseet, vilken möjliggjorts genom nyttjande av terrängen.

Arkitektoniska övergången mellan konstmuseet och Lorensbergs villastad

Konstmuseets såväl som byggnaderna i Lorensbergs villastad är uppförda på mark med stora topografiska skillnader. Terränganpassningen som genomförts från Götaplatsens nivå upp till Dicksonsgatan i Lorensbergs villastad har gjorts med mycket stora ansträngningar i form av terrasseringar och stödmurar. Det är i förändringen i topografin som övergången sker mellan det offentliga stadsrummet Götaplatsen och den mer intima och privata villakarakteren i Lorensberg.

Vid västra sidan av konstmuseet där Ekmansgatan leder upp på höjden, sker övergången från storskalig arkitektur till den småskaliga successivt. Området innehåller grönska och äldre träd vilka bidrar till en följsam effekt. På konstmuseets östra sida är förhållanden annorlunda, där uppstår en mer tydlig gräns mellan konstmuseets ursprungliga byggnad och villastaden som tornar högt uppe på höjddpartiet. Området emellan är bebyggt med konstmuseets utbyggnad.

Byggnadernas arkitektoniska karaktär påverkar även miljön inne i villastaden där konstmuseets södra fasad har en stor miljömässig och arkitektonisk betydelse för kvarterens inramning. Konstmuseets icke publika sida, uppförd i 20-talsklassicism skapar en viktig och följsam fond till den lugna och privata atmosfären i villakvarteren.

Arkitektoniskt finns ett visst samspel och likheter genom inslag 20-talsklassicm som finns i respektive område. Båda områdena domineras av tegelhus uppförda med gedigna byggnadsmaterial och tidstypiska byggnadselement. Flera av byggnaderna är ritade av samma arkitekt Arvid Bjerke vilket säkerligen bidragit till den relativa enhetligheten i områdets arkitektoniska framtoning. Områdena är uppförda under ett relativt kort tidsspann och många byggander är välbevarade med få senare tillkomna tillägg. Det arkitektoniska samspelet och den välbevarade miljön är mycket känsligt för tillägg och förändringar.

Riksintressegrunden

Övergången mellan stadsrummen ger en tydlig bild av 1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden, med de inledande decenniernas terränganpassade, oregelbundna planmönster.

I 1800- och 1900-talets stadsbyggande har ett övergripande tema varit att topografin och grönskan används för att markera övergångar och gränser mellan olika stadsdelar och samhällsgrupper vilket är extra tydligt i utredningsområdet där terränganpassningen varit avhängande för övergången.

Bebyggelsens utformning återspeglar det övre samhällsskicket genom det påkostade materialen, utförandet och detaljrikedomen. Konstmuseibyggnadens tidstypiska och påkostade utförande utgör också en viktig grund för riksintresset. Den tidstypiska arkitekturen och terränganpassade planmönstret är extra känslighet för förändringar.

Grönområdet bakom konstmuseet som skapar en övergång till trädgårdsstaden

Runt konstmuseets västra och södra fasad återfinns viktiga inslag av grönska. Slänter och markplättar är gräsbevuxna, äldre träd och buskar finns bevarade. Grönskan har en både avdelande och sammanlänkande effekt mellan stadsrum av olika karaktär. I den aktuella delen av planområdet fungerar den bevarade växtligheten som en övergång mellan det offentliga stadsrummet och konstmuseet till Lorensbergs villastad där växtlighet är ett tydligt karaktärsdrag i de välhållna trädgårdarna. Samtidigt har de äldre träden en avskärmande effekt till konstmuseets storskaliga fasad. Att minska eller ta bort grönytor mellan olika områden utgör en kritisk punkt.

Riksintressegrunden

I 1800- och 1900-talets stadsbyggande har ett övergripande tema varit att topografin och grönskan används för att markera övergångar och gränser mellan olika stadsdelar och samhällsgrupper vilket är tydligt inom hela utredningsområdet. Om grönytan mellan de olika stadsdelarna helt försvann skulle det leda till en direkt påverkan på riksintressets uttryck för topografin och grönskan som åtskilt stadsdelar.

Mötet mellan det offentliga och det privata stadsrummet

Konstmuseets karaktäriseras av att vara en allmän byggnad och Lorensbergs villastad, som ligger i direkt anslutning till konstmuseet, har en privat karaktär. Trotts den direkta anslutningen mellan det allmänna och de privata stadsrummen är arkitekturen utformad så att de inte står i konflikt med varandra.

Upplevsense från öst respektive väst

Planområdets karaktär upplevs olika från öst respektive väst. Från väst upplevs området ur ett inifrån perspektiv där Ekmansgatan leder vidare djupare in i området. Konsthallen och konstmuseets terränganpassning gör att de upplevs som mer småskaliga och skapar en mjuk övergång till villabebyggelsen. Området utgörs av en förhållandevis småskalig, enhetlig och välbevarad miljö.

Från öst upplevs området från ett utifrånperspektiv, där Fågelsången ligger nedanför området och löper ut med det. Både Konstmuseet och radhuslängan i Lorensbergs villastad upplevs som storskaliga slutna fronter. Den östra delen av konstmuseet präglas av en tillbyggnad som uppfördes 1968 samt mötet med Artisten från 1990-talet som ligger på andra sidan Fågelsången.

De olika sidorna har olika förutsättningar och tålighet gällande förändringar samt tillägg. Den västra sidan av utredningsområdet är mycket känslig för förändringar eftersom den omgivande miljön till större del har kvar sin ursprungliga karaktär samt en privat småskalig karaktär. Den östra sidan av utredningsområdet innehåller fler tidslager samt en mer storskalig rumslighet som gör att den inte lika känslig för tillägg.

Påverkan på omkringliggande byggnader

Konstmuseet ligger inom samma visuella vy som ett stort antal andra byggnader med mycket höga kulturhistoriska värden som bör tas hänsyn till och värnas om. I direkt närhet till konstmuseet ligger fyra andra byggnadsminnen (konsthallen, konsterhuset, stadsteatern och radhus Bjerke) samt ett flertal andra byggnader som är av byggandsminnesklass.

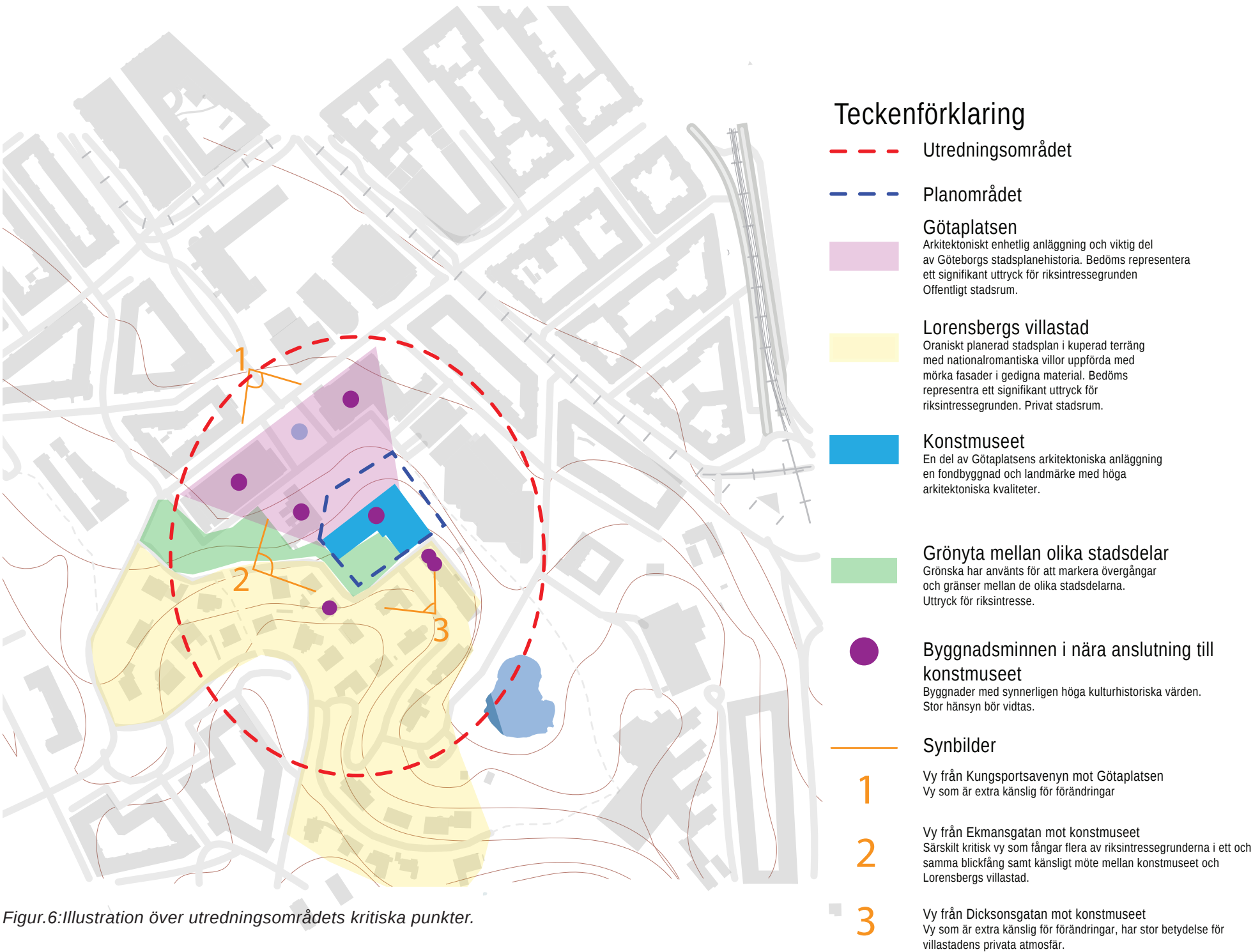
En förändring kan påverka upplevelsen av enskilda byggnader i sina miljöer och riskerar därigenom en indirekt påverkan på de enskilda byggnaderna.

Konstmuseet som individuell byggnad

Konstmuseets är ett byggnadsminne och har utöver dess höga värde genom dess sammanhang på Götaplatsen med tillhörande kulturinstitutioner ett individuellt värde som grundar sig i ursprunglig genomarbetad arkitektur, högkvalitativa byggnadsmaterial och oförändrade funktion som konstmuseum. Byggnaden gestaltades av några av landets mest ansedda arkitekter för sin tid, Sigfrid Ericson och Arvid Bjerke. Byggnaden innehåller höga arkitekturhistoriska värden och utgör ett av de främsta exemplen på svensk 20-talsklassicism. Formspråket samt originalmaterialen är välbevarade och exteriören på den ursprungliga byggnadskroppen från 1923 är mycket känslig för alla typer av förändringar.

Byggnaden är känslig för dominanta tillägg vars volym eller gestaltning upplevs som konkurrerande och påverkar möjligheten att uppleva byggnaden som helhet. En stor risk med en tillbyggnad är att möjligheten att uppleva en del av fasaden helt kan försvinna, vilket i sin tur skulle bidra med en stor negativ effekt på upplevelsevärdet och det arkitektoniska värdet. En tillbyggnad skulle även sannolikt innebära ett fysiskt ingrepp i den ursprungliga byggnaden.

Tillbyggnaderna från 1968 är generellt mer tåliga för förändringar, då de inte har samma koppling till Götaplatsens planidé som arkitektonisk anläggning eller utgör ett monumentalt landmärke i staden som den ursprungliga byggnadskroppen gör.

Figur.6:Illustration över utredningsområdets kritiska punkter.

Förstudien

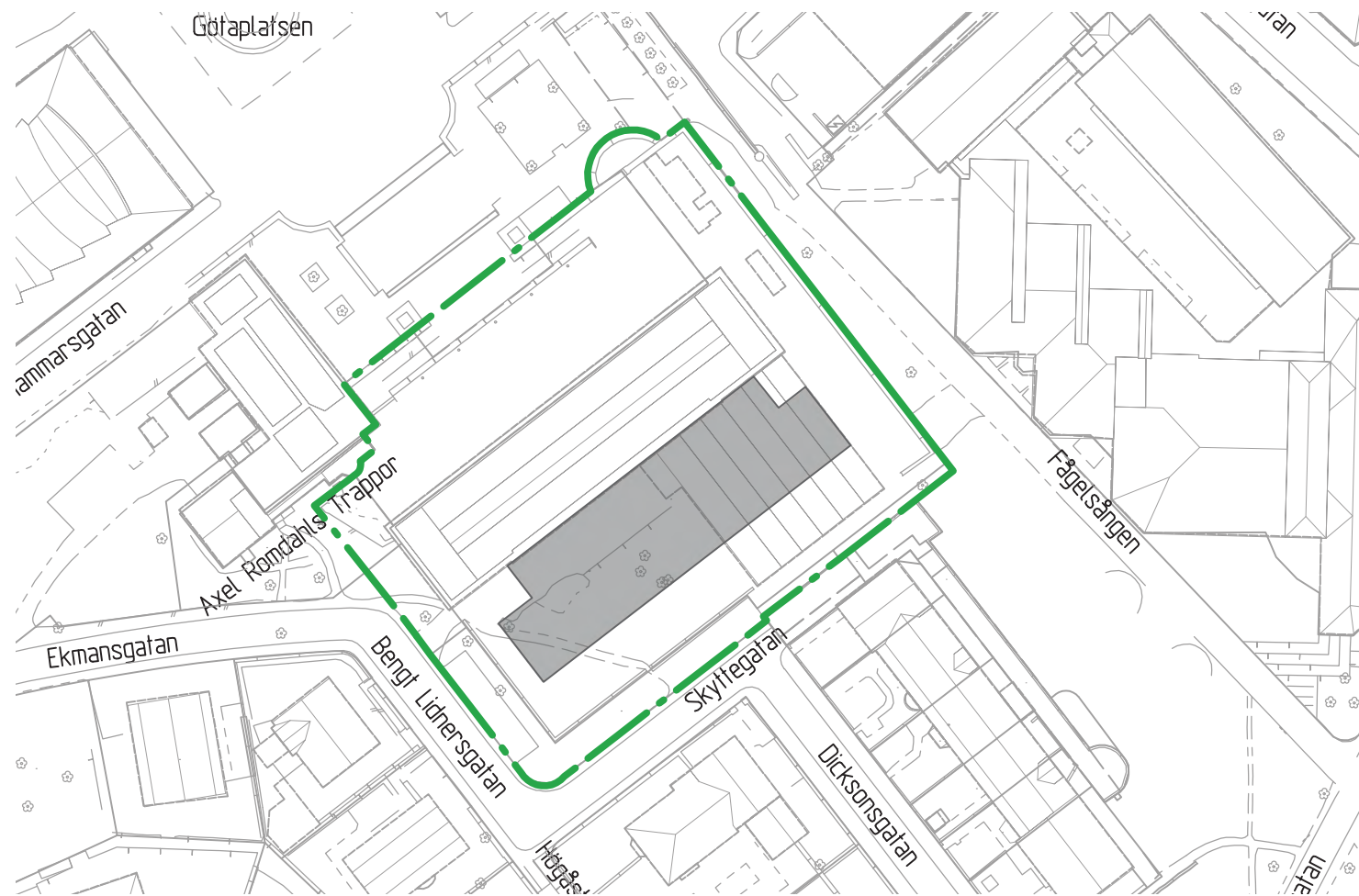
Planens syfte är att möjliggöra en om- och tillbyggnad av Göteborgs konstmuseum. Inför planarbetet har en förstudie tagits fram i vilken en schematisk volym för tillkommande behov av yta finns med. För den framtida tillbyggnaden planeras en arkitekttävling som ska vara genomförd mellan detaljplanens samråds- och granskningssskede.

Förstudiens volym är placerad parallellt med konstmuseets södra fasad, med den västra kortsidan indragen från befintlig gavel och den östra kortsidan i linje med befintlig byggnad. Den har samma våningsindelning som den ursprungliga byggnaden, men höjden är något lägre än denna. Volymen är sammankopplad med befintlig byggnad genom en i höjd något lägre volym, indragen från båda kortsidor. I bilden från förstudien har denna illustrerats genomsiktlig.

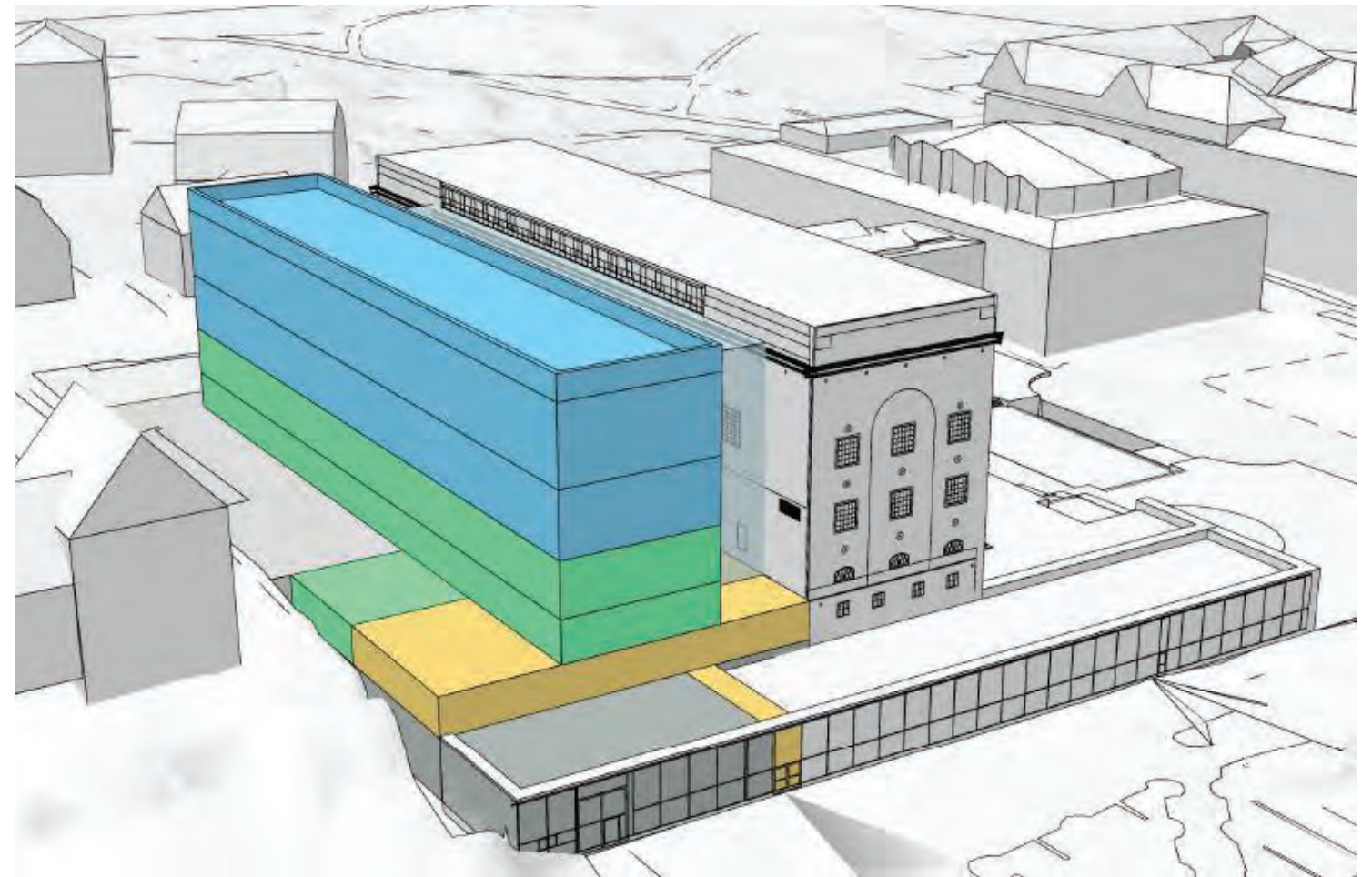
Placeringen av volymen tar stora delar av den nu trädbevuxna grönytan på fastighetens södra sida i anspråk och den är placerad så att etagera, del av museets tillbyggnad från 1968, behöver rivas.

Figur.7:Förstudiens volym är planerad till konstmuseets södra fasad. Placeringen av volymen tar stora delar av den nu trädbevuxna grönytan i anspråk.

Figur.8:Illustration över planområdet, volymen från förstudien motsvarar det gråfärgade området.

Figur.9:Illustration från förstudien som ligger till grund för fotomontagen i konsekvensbeskrivningen.

Antikvariska konsekvenser av förstudiens volym

Fotomontage

Som underlag för bedömningen av påverkan på kulturmiljön har fotomontage med förstudiens volym inplacerad i vyerna från kulturmiljöutredningens Del 1 (Kulturmiljöutredning -Detaljplan för Göteborgs konstmuseum) legat till grund. Som stöd för montagen har en situationsplan med volymens avtryck markerad använts. Utöver denna information finns inga utförligare detaljer, såsom arkitektonisk gestaltning, material eller höjder och avstånd redovisade, vilket innebär att det endast är en schematisk bild av en tillkommande volym inom planområdet som har kunnat bedömas.

Utifrån fotomontagen beskrivs vilken effekt och vilka konsekvenser den föreslagna volymen får för de kulturhistoriska värden som kan upplevas i respektive vy. Avsnittet avslutas med en sammanfattning av konsekvenserna samt med antikvariska rekommendationer för det fortsatta planarbetet.

Fotomontagen utgår från följande vyer:

1. Från Kungsportsavenyn mot Götaplatsen
2. Från Ekmansgatan mot konstmuseet
3. Från Bengt Lidnersgatan mot Skyttegatan
4. Från Dicksonsgatan mot konstmuseet
5. Från Renströmsparken mot Lorensbergs villastad och konstmuseet
6. Från Gösta Rahmns gata mot konstmuseet och Lorensbergs villastad

Figur.10:Fotomontage 1, Götaplatsen sedd från Kungsportsavenyn.

Figur.11:Fotomontage 2, vy från Ekmansgatan mot konstmuseet.

Figur.12:Fotomontage 3, vy från Bengt Lidnersgatan mot Skyttegatan.

Figur.13:Fotomontage 4, vy från Dicksonsgatan mot konstmuseet.

Figur.14:Fotomontage 5, vy från Renströmsparken mot Lorensbergs villastad och konstmuseet.

Figur.15:Fotomontage 6, vy från Gösta Rahmns gata mot konstmuseet och Lorensbergs villastad.

Fotomontage 1

Från Kungsportsavenyn mot Götaplatsen

Effekt

Enligt förstudien placeras volymen på konstmuseets södra sida. Effekten av förslaget medför inga fysiska eller rumsliga förändringar av stadsrummet vid Götaplatsen.

Konsekvens

Föreslagen volym medför inga negativa konsekvenser för kulturmiljövärden knutna till upplevelsen av Götaplatsen sett från norr.

Figur.16:Förstudiens volym planeras till konstmuseets södra sida. Från Kungsportsavenyn kommer volymen inte att synas. Volymen medför inga negativa konsekvenser för kulturmiljövärden som är knutna till upplevelsen av Götaplatsen betraktad från norr.

Fotomontage 2

Effekt

Förstudien föreslår en volym som uppförs med anslutning till befintlig byggnads baksida. Volymen är sammankopplad med befintlig byggnad genom en i höjd något lägre volym, indragen från båda kortsidorna. Indraget medför att den synliga volymen upplevs som friliggande och placerad relativt tätt inpå den ursprungliga bygganden. Volymen är något lägre i förhållande till den ursprungliga bygganden.

Volymen placeras i övergången mellan Götaplatsens bebyggelse och Lorensbergs villastad, två stadsrum med välbevarad bebyggelse där ett visst arkitektoniskt samspel kan utläsas.

Den nya byggnadsvolymen kommer till stor del fylla ut den öppna grönytan bakom konstmuseet. Grönytan bakom konstmuseet minskar och äldre träd försvinner. Effekten blir även att volymen skymmer stora delar av vyn in till Lorensbergs villastad och radhuslängan som ligger ut med Dicksonsgatan.

I vyn är det möjligt att uppleva delar av Götaplatsen och konstmuseets huvudfasad, samt västra gavel, tillsammans med den föreslagna volymen.

Konsekvens

Grönområdet som övergång mellan stadsrum

Möjligheten att uppleva det för 1800- och 1900-talets stadsbyggande typiska tillvägagångssätt att använda topografi och grönska för att markera övergångar och gränser mellan stadsdelar försvåras, då volymen medför en markant minskning av grönytan bakom konstmuseet mot Lorensbergs villastad. Dessutom blir en följd av volymens placering att äldre träd försvinner. Grönytan bakom konstmuseet skapar ett respektavstånd samt en mjuk övergång från storskalig till mer småskalig arkitektur. Grönytan har också en sammanlänkande effekt till de grönskande trädgårdarna i Lorensbergs villastad. En minskning av grönytan mellan stadsdelarna påverkar den mjuka sammanlänkande övergången mellan stadsrummen negativt samt försvagar avläsbarheten av de tydligt åtskilda stadsdelarna och riskerar därmed även att skada riksintresset.

Arkitektoniska övergången och samspelet mellan konstmuseet och Lorensbergs villastad

De båda stadsrummen som volymen placeras mellan är mycket välbevarade med ursprungliga karaktärer där anmärkningsvärt få förändringar och tillägg gjorts. Volymen blir ett nytt tillägg i en miljö med befintliga byggnader uppförda under ett relativt kort tidsspänn och kommer innebära en stor förändring av upplevelsen stadsrummens karaktär.

Den nya volymen begränsar upplevelsen av de båda stadsrummens arkitektoniska samspel. Volymen får en barriäreffekt från vyn som försvårar möjligheten att betrakta konstmuseet och Lorensbergs villastads bebyggelse i ett sammanhang, vilket försvagar den visuella kopplingen mellan områdena. Utöver att volymen riskerar att utgöra en barriär som bryter den visuella kopplingen, bedöms den upplevas som relativt storskalig i området. Volymen riskerar på så vis att utgöra ett dominant inslag i relation till den småskaliga karaktär som präglar villastaden som bebyggelsemiljö.

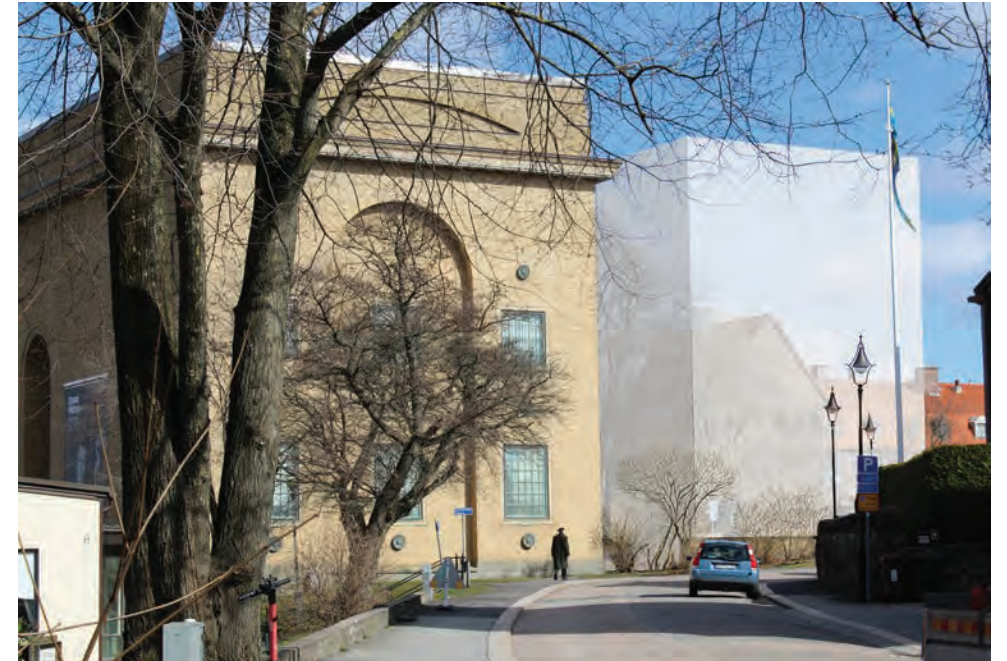
Det framgår inte från fotomontaget om volymen terränganpassats vilket tillsammans med gestaltningen kommer vara viktigt för granden av påverkan för det arkitektoniska samspelet mellan stadsrummen. Då det går att uppleva volymen tillsammans med Götaplatsen riskerar den även att påverka upplevelsen av Götaplatsen. Det arkitektoniska samspelet mellan konstmuseet och bostadsbebyggelsen påverkas också av en ny volyms storlek.

Museibygnaden

Den nya volymen kommer innebära ett tillägg som påverka upplevelsen av konstmuseet vilken i aktuell vy är oförändrad sedan uppförande. Volymens synliga storlek underordnar sig den ursprungliga byggnaden, dock är underordningen marginell på höjden och volymen upplevs konkurrera med den befintliga byggnaden. Sammantaget är bedömningen att volymen medför negativ inverkan på byggnadsminnet.

Figur.17:I synbilden från del 1 ser man Götaplatsens bebyggelse placerad efter platsens topografi som planar ut i mötet med Lorensbergs villastad. Volymen planeras mellan två stadsrum där ett visst arkitektoniskt samspel finns.

Figur.18:Fotomontage 2, volymen placeras i övergången mellan två stadsrum, Lorensbergs villastad och Götaplatsen bebyggelse. En ny volym innebär en stor förändring av stadsrummen.

Fotomontage 3

Effekt

Förslaget i förstudien medför en volym som uppförs i sluttande terräng bakom den befintliga bygganden. Volymen uppförs med anslutning till befintlig byggnads baksida. Volymen är sammankopplad med befintlig byggnad genom en i höjd något lägre volym, indragen från båda kortsidorna. Indraget medför att den synliga volymen upplevs som friliggande och placerad relativt tätt inpå den ursprungliga bygganden.

Den nya volymen kommer till stor del fylla ut den öppna, platsliknande grönytan bakom konstmuseet och skymma stora delar av Lorensbergs villastads bebyggelse som ligger ut med Dicksonsgatan. Grönytan bakom konstmuseet samt avståndet till Lorensbergs villastads bebyggelse minskar och de äldre träden försvinner.

Volymen placeras i mötet mellan konstmuseet och Lorensbergs villastads bebyggelse där ett visst arkitektoniskt samspel kan utläsas. Volymen blir ett nytt tillägg i en sammanhållen miljö med befintliga byggnader uppförda under ett relativt kort tidsspann.

Konsekvens

Grönområdet som övergång mellan stadsrum

Möjligheten att uppleva det för 1800- och 1900-talets stadsbyggande typiska tillvägagångssätt att använda topografi och grönska för att markera övergångar och gränser mellan stadsdelar försvåras, då volymen medför en markant minskning av grönytan bakom konstmuseet mot Lorensbergs villastad. Dessutom blir en följd av volymens placering att äldre träd försvinner. Grönytan bakom konstmuseet skapar ett respektavstånd samt en mjuk övergång från storskalig till mer småskalig arkitektur. Grönytan har också en sammanlänkande effekt till de grönskande trädgårdarna i Lorensbergs villastad. En minskning av grönytan mellan stadsdelarna påverkar den mjuka sammanlänkande övergången mellan stadsrummen negativt samt försvagar avläsbarheten av de tydligt åtskilda stadsdelarna och riskerar där med även att skada riksintresset.

Arkitektoniska övergången och samspelet mellan konstmuseet och Lorensbergs villastad

Bebyggelsen i miljön som volymen placeras i är mycket välbevarad, en miljö med ursprunglig karaktär där anmärkningsvärt få förändringar och tillägg gjorts. Miljön utgör en av de tidiga 1900-talets främsta exempel på stadsplane-konst och innefattar synnerligen välbevarad, tidstypisk och genomarbetad arkitektur uppförd med material av mycket hög kvalitet. En ny volym här innebär en stor förändring av miljöns välbevarade karaktär och försvaga dess höga upplevelsevärden.

Den nya volymen begränsar upplevelsen av det arkitektoniska samspelet som finns mellan byggnaderna. Volymen får en barriäreffekt från vyn som försvårar möjligheten att betrakta konstmuseet och Lorensbergs villastads bebyggelse i ett sammanhang, vilket försvagar den visuella kopplingen mellan områdena.

En konservens av den föreslagna volymens storlek och placering är att den offentliga miljön flyttar närmare den mer småskaliga privata villastaden. Den känsliga balansen mellan Lorensbergs småskaliga boendemiljö som är av mycket privat karaktär och den storskaliga offentliga museibyggnaden riskerar att brytas.

Det framgår inte från fotomontaget om volymen terränganpassats vilket tillsammans med gestaltningen och materialval kommer vara viktigt för granden av påverkan för det arkitektoniska samspelet mellan byggnaderna. Det arkitektoniska samspelet mellan konstmuseet och bostadsbebyggelsen samt respekten för det privata stadsrummet påverkas negativt av volymens storlek.

Museibyggnaden

Den nya volymen kommer innebära ett tillägg som påverkar upplevelsen av konstmuseet vilken i aktuell vy är oförändrad sedan uppförande. Volymen upplevs ligga tätt intill den ursprungliga bygganden och den synliga volymens storlek underordnar sig den, dock är underordningen marginell och volymen upplevs konkurrera med den befintliga byggnaden. Sammantaget är bedömningen att volymen medför negativ inverkan på byggnadsminnet.

Figur.19: Planförslagets volym för tillbyggnaden kommer till stor del fylla ut den öppna platsliknande grönytan bakom konstmuseet.

Figur.20: Volymen är tänkt att placeras i gränsen mellan två välbevarade stadsmiljöer. Volymen blir ett nytt tillägg i ett område med befintliga byggnader uppförda under ett relativt kort tidsspann. Växtligheten bakom konstmuseet har stor betydelse för den mjuka övergången mellan storskalig arkitektur till den mer småskaliga villastaden.

Fotomontage 4

Från Dicksonsgatan mot konstmuseet

Effekter

Den nya volymen kommer i sin helhet skymma den ursprungliga byggnaden från den här vyn.

Den nya volymens placering innebär också att landskapsrummet mellan den offentliga museibygnaden och den privata bebyggelsen längs Skyttegatan och Dicksonsgatan minskar.

Tillbyggnaden är placerad i gränsen mellan två stadsrum där ett arkitektoniskt samspel kan utläsas. Tillbyggnaden blir ett nytt tillägg i ett område med befintliga byggnader uppförda under ett relativt kort tidsspann.

En ny volym innebär också att den äldre växtlighet som återfinns söder om konstmuseet delvis försvinner.

Konsekvenser

Grönområdet som övergång mellan stadsrum

En del av uttrycket för riksintresset är att det i 1800- och 1900-talets stadsbyggande var ett övergripande tema att grönområden använts för att markera övergångar och gränser mellan olika stadsdelar. Grönytan bakom konstmuseet bidrar även till att skapa ett visuellt avstånd från museibygnaden samt en mjuk övergång till villabebyggelsen. Grönytan har också en sammanlänkande effekt till trädgårdarna i Lorensbergs villastad. En markant minskning av grönytan bakom konstmuseet samt borttagande av tillhörande äldre träd riskerar att påverka detta uttryck för riksintresset negativt.

Arkitektoniska övergången och samspelet mellan konstmuseet och Lorensbergs villastad

Som ett uttryck för vidare utvidgning av staden är Lorensberg 1910-talets främsta exempel på stadsplane-konst, ett viktigt uttryck för riksintresset. Byggnaderna i vyn är uppförda under ett relativt kort tidsspann och många är välbevarade med få senare tillkomna tillägg. Volymen medför att en modern tillbyggnad med okänd gestaltning uppförs. Detta kan medföra en stor förändring av en välbevarad och ursprunglig miljö vilket påverkar riksintresset negativt.

Den offentliga miljön flyttar närmare den privata och intima villastaden. Risk finns att ett tillägg som uppförs närmare uppfattas som dominant i relation till den småskaliga villastadens bebyggelsemiljö. Den känsliga balansen mellan den småskaliga boendemiljön av privat karaktär och den offentliga och storskaliga museibygnaden bryts vilket kan ge stora negativa konsekvenser för riksintressets uttryck. En volym vars gestaltning inte tar hänsyn till villastaden riskerar att försvaga upplevelsen av bebyggelsemiljön och där med skada riksintresset.

Figur.21:Fotomontage nr 4. Volymen täcker konstmuseets södra fasad i sin helhet. Volymen syns som en vitfärgad yta som täcker museeibygnaden i bakgrunden. Flera äldre träd kommer också att försvinna i och med tillbyggnaden.

Konstmuseet som individuell byggnad

Den södra fasaden, som allt sedan museets tillkomsttid, har utgjort en avgränsande fond till den aktuella gatumiljön, skymms nu av den nya volymen och möjligheten att uppleva konstmuseet försvinner helt. Volymens storlek bedöms medföra påtaglig negativ inverkan på byggnadsminnet genom skymmande inverkan.

Figur.22:Som miljön ser ut i dagsläget, med museibygnaden som fond till Dicksonsgatans tegelröda villabebyggelse.

Fotomontage 5

Från Renströmsparken mot Lorensbergs villastad och konstmuseet

Effekter

Förstudien medför en volym som uppförs bakom den befintliga bygganden. Volymen upplevs som en friliggande byggnad, fritt placerad nära den ursprungliga byggnaden.

Volymen medför att utbyggnaden från 1968, belägen söder om den ursprungliga byggnaden, rivs. Den nya volymen uppförs mellan konstmuseet och Lorensbergs villastad. Byggnaden fyller på så sätt upp det topografiska lågområde mellan den ursprungliga byggnaden och det slutet utformade villastaden på intilliggande höjdparti.

Volymen kommer att vara synlig från Renströmsparken.

Konsekvenser

Museibyggnaden

Förstudien medför att stora delar av den ursprungliga museibyggnaden skymms vilket i sig ger negativa konsekvenser på riksintresset. Konstmuseet som uttryck för stadens stora satsning inom kulturinstitutionerna på 1920-30-talen, blir otydligt för betraktaren. Från detta perspektiv minskar även möjligheten att uppleva byggnadens arkitektoniska värden.

Konsekvenserna av rivningen av Etagera innebär att förståelsen, för museiverksamhetens utveckling över tid, minskar.

Stadsdelar i samspel

Volymen medför att det blir svårt att uppleva det arkitektoniska samband som konstmuseet och Lorensbergs villastad har. Volymen medför att en barriäreffekt uppstår mellan de båda stadsdelarna.

Vare sig villastaden eller Götaplatsen visar från det här perspektivet den karaktär som är typisk för respektive område. De negativa konsekvenserna bli därmed begränsade från denna vy.

Bebyggelsen i anslutning till Fågelsången är uppförd under olika tidsperioder med olika arkitektoniska uttryck vilket även gör miljön mer tålig. Denna vy är därför mindre känslig för tillägg av detta slag, vidare bedöms den negativa påverkan också bli mer begränsad.

Volymen kommer att vara synlig från Renströmsparken men förändrar inte upplevelsen eller förståelsen för parkens kulturhistoriska sammanhang.

Figur.23:Volymen är synlig och påverkar ett delvis välbevarat landskapsrum där både Lorensbergs villastad, konstmuseet och Renströmsparken ger uttryck för riksintresset.

Figur.24:Mellan Lorensbergs villastad och den ursprungliga museibyggnaden är idag Etagera, utbyggnaden från 1968, väl synlig från denna vy.

Fotomontage 6

Från Gösta Rahmns gata mot konstmuseet och Lorensbergs villastad

Effekter

Volymen uppförs med anslutning till den befintliga byggnadens baksida. Den tillkommande volymen upplevs som friliggande men tätt placerad intill den ursprungliga byggnaden. Tillbyggnaden är något lägre i förhållande till den ursprungliga byggnaden. Volymens östra fasad ligger i liv med den ursprungliga byggnaden.

Uppförandet av förstudiens volym medför att utbyggnaden från 1968, Etagerna, rivs för att den planerade utbyggnaden ska kunna uppföras. Kvar blir den glasade Falkhallen.

Den planerade utbyggnaden kommer att skymma delar av den bakomliggande bebyggelsen i Lorensbergs villastad.

Konsekvenser

Museibyggnaden

Uppförandet av volymen medför att Etagerna rivs. Byggnaden som är ett tidstypiskt och tydligt avläsbart tillägg till den ursprungliga byggnaden bidrar till förståelsen för museiverksamhetens utveckling över tid, en förståelse som minskar i med rivning.

Möjligheten att uppleva konstmuseet som uttryck för stadens stora satsning inom kulturinstitutionerna på 1920-30-talen, bevaras i stadsrummet. Förstudiens föreslagna volym är samtidigt sammankopplad med konstmuseet som är ett byggnadsminne och utgör en av stadens mest värdefulla och karaktärsskapande byggnader. Volymen kommer innebära ett tillägg till den ursprungliga byggnaden som kommer påverka den arkitektoniska upplevelsen av konstmuseet i detta stadsrum. Uppförandet av volymen innebär att konstmuseets nuvarande dimensioner påtagligt förändras.

Lorensbergs villastad

Upplevelsen av såväl villastaden som konstmuseet i detta stadsrum skiljer sig från de övriga synbilderna. Här har villastadens bebyggelse en mer sluten och storskalig karaktär, samtidigt som det är en mer tydlig gräns mellan konstmuseet och villastaden. Bebyggelsen i anslutning till Fågelsången i öst är uppförd under olika tidsperioder med olika arkitektoniska uttryck vilket gör miljön mer tålig. Det östra stadsrummet är mindre känsligt för en förändring av detta slag och vidare bedöms den negativa påverkan också bli mer begränsad.

Konstmuseets monumentalitet och villabebyggelsens slutna stadsrum kan i nuläget upplevas i ett sammanhang. Volymen medför att museibyggnaden och villastadens bebyggelse skärmas av från varandra. Graden av påverkan kommer delvis vara beroende av hur en ny byggnadsvolym gestaltas. Det arkitektoniska samspelet mellan konstmuseet och bostadsbebyggelsen påverkas av volymens gestaltning, storlek och placering.

Figur.25:Konstmuseets monumentalitet och villabebyggelsens slutna stadsrum kan i nuläget upplevas i ett sammanhang. Volymen medför att museibyggnaden och villastadens bebyggelse skärmas av från varandra.

Figur.26:Volymen medför att tillbyggnaden Etagerna från 1968 rivs.

Figur.27:Den visuella kopplingen mellan konstmuseet och Lorensbergs villastad är i nuläget tydlig.

Sammanfattning av konsekvenser

Götaplatsen är ett stadsrum som konstaterats vara mycket känslig för i stort sett alla typer av förändringar. Föreslagen volym är placerad och dimensionerad på ett sådant sätt att den inte innebär någon påverkan av Götaplatsen som helhet sett från norr.

Likaså är stadsrummen i anslutning till planområdet från söder och väster känsliga. Den negativa påverkan av föreslagen volym bedöms också vara störst där. Det på grund av att volymen upplevs som barriärskapande på ett sätt som begränsar upplevelsen av det arkitektoniska samspelet mellan Götaplatsens bebyggelse och Lorensbergs villastad. Volymens storlek blir ett dominant inslag i den mycket välbevarade miljön och riskerar även att konkurrera med konstmuseet som enskild byggnad. Den grönyta som finns bakom konstmuseet minskar vilket försvagar avläsbarheten av de tydligt åtskilda stadsdelarna samtidigt som dess sammanlänkande effekt begränsas.

Upplevelsen av såväl villastaden som konstmuseet skiljer sig mer kring planområdets östra sida. Där har villastadens bebyggelse en mer sluten och storskalig karaktär, samtidigt som det är en mer tydlig gräns mellan konstmuseet och villastaden. Bebyggelsen i anslutning till Fågelsången i öst är uppförd under olika tidsperioder med olika arkitektoniska uttryck vilket gör miljön mer tålig. Det östra stadsrummet är mindre känsligt för en förändring av detta slag och vidare bedöms den negativa påverkan också bli mer begränsad.

Figur.28:Otrofoto, planområdet är markerat med blått.

Götaplatsen som arkitektonisk anläggning

Från nordöst och nordväst kommer det vara möjligt att uppleva Götaplatsen, konstmuseet och den nya volymen tillsammans. Storleken på förstudiens volym bedöms inte konkurrera med Götaplatsen, däremot kan volymens gestaltning komma att påverka upplevelsen av platsen på ett sådant sätt att det medför negativa konsekvenser för upplevelsen därifrån.

Riksintressegrunden

Götaplatsen är specifikt omnämnt som ett uttryck för riksintresset. Ett tillägg som inte samspelar eller som konkurrerar med Götaplatsen som arkitektonisk enhet riskerar att försvaga upplevelsen av platsen och där med innebära att riksintresset skadas.

Arkitektoniska övergången och samspelet mellan konstmuseet och Lorensbergs villastad

Miljön som volymen placeras i är mycket välbevarad med ursprunglig karaktär där anmärkningsvärt få förändringar och tillägg gjorts. Miljön utgör en av de tidiga 1900-talets främsta exempel på stadsplanekonst och innefattar synnerligt välbevarad, tidstypisk och genomarbetad arkitektur av mycket hög kvalitet. En ny volym här innebär en stor förändring.

Det finns ett arkitektoniskt samspel mellan Götaplatsens bebyggelse och Lorensbergs villastad som grundar sig i terränganpassad, tidstypisk och välbevarad arkitektur uppförd under ett relativt kort tidsspann. Samspelet är tydligast och därmed känsligast från syd och väst.

Den nya volymen placeras i övergången mellan stadsrummen och riskerar att begränsa upplevelsen av det arkitektoniska samspelet. Volymen skymmer sikten helt från söder och skapar en barriäreffekt från väst. Från väst blir det svårt att betrakta konstmuseet och Lorensbergs Villastads bebyggelse i ett sammanhang, vilket försvagar den visuella kopplingen mellan områdena. Från söder försvinner den visuella kopplingen mellan områdena helt, den södra fasaden som allt sedan museets tillkomsttid har utgjort en avgränsande fond från Dicksonsgatan byts mot en ny.

Utöver att volymen riskerar att utgöra en barriär som bryter den visuella kopplingen, bedöms den upplevas som relativt storskalig i området vilket riskerar att den kommer utgöra ett allt för dominant inslag i relation till den småskaliga karaktär som framför allt präglar villastaden som bebyggelsemiljö.

Den känsliga balansen mellan Lorensbergs småskaliga boendemiljö som är av mycket privat karaktär och den storskaliga offentliga museibyggnaden riskerar att brytas. Museets nuvarande gestaltning

och hur den har placerats i stadslandskapet har starkt bidragit till att uppnå denna balans.

Sammantaget bedöms en ny volym i den storlek som föreslås att försvaga upplevelsen av den sammanhållna och välbevarade miljön, där det trots bebyggelsens olika karaktär finns en balans i mötet mellan det offentliga och det privata, vilket är negativt för kulturmiljön som helhet. Graden av påverkan kommer delvis vara beroende av hur en ny byggnadsvolym gestaltas. Men det arkitektoniska samspelet mellan konstmuseet och bostadsbebyggelsen påverkas också av en ny volyms storlek.

Riksintressegrunden

I riksintressebeskrivningens uttryck beskrivs de inledande decenniernas terränganpassade planmönster som en viktig del av 1900-talets stadsbyggande och fortsatta utvidgning av staden. Det framgår inte i underlaget som legat till grund för bedömning om volymen är anpassad efter befintlig terräng. Uppförs en ny byggnadsvolym som tydligt bryter mot det befintliga terränganpassade planmönstret bedöms det kunna påverka läsbarheten och upplevelsen av riksintresset negativt. Även Lorensbergs villastad omnämns specifikt som ett uttryck för riksintresset. En volym vars gestaltning inte tar hänsyn till villastaden och hur den befintliga museibyggnadens fasad utgör avslutande fond för Dicksonsgatan riskerar att försvaga upplevelsen av bebyggelsemiljön och där med skada riksintresset.

Grönområdet som övergång mellan stadsrum

Volymen medför en markant minskning av grönytan bakom konstmuseet i söder mot Lorensbergs villastad. Dessutom blir en följd av volymens placering att äldre träd försvinner. Grönytan bakom konstmuseet skapar ett respektavstånd samt en mjuk övergång från storskalig till mer småskalig arkitektur. Grönytan har också en sammanlänkande effekt till de grönskande trädgårdarna i Lorensbergs villastad. En minskning av grönytan mellan stadsdelarna påverkar den mjuka sammanlänkande övergången mellan stadsrummen negativt.

Riksintressegrunden

Ett övergripande tema för riksintressets uttryck är att topografi och grönska använts för att markera övergångar och gränser mellan olika stadsdelar i 1800- och 1900-talets stadsbyggande. En minskning av grönytan mellan stadsdelarna försvagar avläsbarheten av de tydligt åtskilda stadsdelarna och riskerar där med att skada riksintresset.

Museibyggnaden

Förstudiens föreslagna volym är sammankopplad med konstmuseet som är ett byggnadsminne och utgör en av stadens mest värdefulla samt karaktärsskapande byggnader. Byggnaden är välbevarad och har en tidstypisk arkitektur med gedigna material och höga arkitektoniska samt hantverksmässiga kvaliteter. Volymen så som den föreslås innebär ingrepp i konstmuseets ursprungliga yttermurar och medför rivning av Etagerna. Volymen kommer också innebära ett tillägg till den ursprungliga byggnaden som kommer påverka den arkitektoniska upplevelsen av konstmuseet från syd, väst och öst samt kommer bidra till att konstmuseets nuvarande dimensioner påtagligt förändras.

Volymen underordnar sig den ursprungliga byggnaden något både gällande höjd och längd, dock är underordningen marginell gällande höjden. I förstudien är en del av den föreslagna volymen indragen, men den sammanlagda bredden av den nya volymen är större än den befintliga byggnadens. Sammantaget upplevs volymens storlek konkurrera med den befintliga byggnaden. Från söder försvinner möjligheten att uppleva den ursprungliga byggnaden helt. På grund av volymens indrag kommer endast en mindre del av den södra fasaden kunna upplevas från sydväst.

En effekt av den sammankopplande indragna volymen är att tillägget kommer upplevas som en friliggande volym placerad relativt tätt in på den ursprungliga byggnaden från flera håll.

Konstmuseets tillbyggnad från 1968, Etagerna, är ett tidstypiskt och tydligt avläsbart tillägg till den ursprungliga byggnaden vilket förmedlar museiverksamhetens utveckling över tid. Rivningen innebär att en årsring avlägsnas vilket minskar förståelsen för utvecklingen av museiverksamheten.

Volymens storlek bedöms medföra negativ inverkan på byggnadsminnet genom sin konkurrens och skymmande inverkan. I vilken grad upplevelsen av byggnadsminnet påverkas negativt kommer också vara beroende av omfattningen av det fysiska ingreppet i den ursprungliga byggnaden samt av hur tillägget gestaltas.

Figur.29:Konstmuseet sett från Dicksonsgatan söder. Här upplevs både Konst-museets södra fasadsida samt den grönyta som skapar ett respektavstånd och en mjuk övergång till Lorensbergs villastad.

Figur.31:Fotot är taget mot den plats som förstudiens volym placeras på. Uppe-velsen av den södra fasadsidan försvinner.

Figur.30:Bilden är tagen från nordväst där konstmuseets huvudfasad kan upplevas tillsammans med föreslagen volym. Här syns även det övergången till Lorens-bergs villastad.

Antikvariska rekommendationer för fortsatt arbete

Gestaltningen av en ny byggnadsvolym, söder om konstmuseet, kommer ha stor betydelse för hur såväl den enskilda byggnaden som hur kulturmiljön som helhet påverkas. För att följa upp den arkitektoniska höjd som präglar både bebyggelsen kring Götaplatsen och i Lorensbergs villastad krävs en väl genomarbetad och kvalitativ arkitektur, med hög kvalitet på material och utförande.

Hänsyn till Götaplatsen

Det är viktigt att den nya byggnadsvolymens arkitektoniska uttryck inte konkurrerar med upplevelsen av Götaplatsen och det är därför av stor betydelse att den underordnar sig befintliga byggnaders entrésidor.

Arkitektonisk övergång till Lorensbergs villastad

För att hantera det känsliga arkitektoniska samspelet och övergången mellan konstmuseibyggnaden och Lorensbergs villastad bör en ny byggnadsvolym anpassas efter platsen; utifrån stadsrummens känslighet, topografi och med avstånd till omkringliggande bebyggelse.

Det är ur kulturmiljöperspektiv viktigt att en ny byggnadsvolym inte blir en för påtaglig barriär eller allt för dominant i relation till omkringliggande bebyggelse. En anpassning som kan göras för att mildra de negativa konsekvenserna ur detta perspektiv är att volymens storlek minskas. Likaså bör den nya byggnadsvolymen placeras med ett tydligt indrag från konstmuseets västra gavel. På så vis blir den ursprungliga byggnaden mer avläsbar åt väster och söder.

För att bibehålla ett respektavstånd och en mjuk övergång mellan konstmuseet och Lorensbergs villastad är ett markant indrag från gatan viktigt. En ny volym bör placeras så att det finns ett visst avstånd till gatan så att en del av landskapsrummet mellan den offentliga museibyggnaden och den privata bostadsbebyggelsen bibehålls. Detta möjliggör även att grönytor kan förstärkas (se "plantering av grönytor" nedan).

Konstmuseets såväl som byggnaderna i Lorensbergs villastad är uppförda på mark med stora topografiska skillnader. För att bygga vidare på hur den befintliga bebyggelsen är väl anpassad till terrängen är det viktigt att den nya byggnadsvolymen också uppförs med god anpassning till platsens terräng.

Det är viktigt att bevara rumsupplevelsen av en lyckad arkitektonisk övergång mellan den offentliga byggnad som konstmuseet är

och den privata atmosfär som är gällande i Lorensbergs villastad. Trots den direkta anslutningen mellan det allmänna och det privata stadsrummen är arkitekturen utformad så att de inte står i konflikt med varandra. Det bör även fortsatt finnas ett samspel mellan omkringliggande bebyggelse i Lorensbergs villastad och den nya byggnadsvolymen. Om den nya volymen ersätter befintlig byggnad som fond för Dicksonsgatan bör den utformas på ett sätt som gör att den fortsatt utgör en lämplig inramning och ett avslut som harmonierar med villastadens intima och privata karaktär.

Plantering av grönytor

Det stora inslaget av grönska inom och i anslutning till planområdet är viktigt att bibehålla i så stor utsträckning som möjligt. Då föreslagen byggnadsvolym kommer ta stor del av den gröna ytan bakom konstmuseet i anspråk bör de grönytor som kvarstår förstärkas. Det kan exempelvis göras genom plantering av nya träd och annan växtlighet i gränsen mot Lorensbergs villastad. En förstärkning av grönytor är också viktigt för att skapa en sammanlänkande effekt till de grönskande trädgårdarna i villastaden.

Konstmuseet, byggnadsminne

För konstmuseet som byggnadsminne är det viktigt att den ursprungliga byggnadens karaktär som helhet bibehålls och att den nya byggnadsvolymen inte upplevs dominera över denna. Detta gäller både volymens storlek, placering och gestaltning.

Samspelet med konstmuseets arkitektur är mycket viktigt och utgångspunkten bör tas i den ursprungliga byggnadens karaktär. Gestaltningen bör inte konkurrera med den ursprungliga byggnadens och det är av stor betydelse att den underordna sig huvudfasaden och inte påverkar upplevelsen av monumentalitet.

För att fortsatt särskilja konstmuseets huvudfasad bör antalet offentliga entréer till på den nya volymen minimeras. Eventuella entréer här bör inte arkitektoniskt framhävas på den nya byggnadsvolymens fasad. Detta minskar även risken för upplevelse av konkurrens med Götaplatsens bebyggelse (se. Hänsyn till Götaplatsen) samt bidrar till att bibehålla den arkitektoniska övergången mellan ett offentligt stadsrum och ett stadsrum av tydlig privat karaktär (se. Arkitektonisk övergång till Lorensbergs villastad).

Det bör fortsatt vara möjligt att kunna uppleva den ursprungliga byggnadens södra fasad med dess arkitektoniska uttryck som helhet, vilket kommer kräva ett tillräckligt avstånd i förhållande till en ny volym.

Alla fysiska ingrepp i den ursprungliga byggnadskroppen bör i största möjliga mån minimeras.

Figur.32: Befintlig bebyggelse är uppförd med stor anpassning till topografiska skillnader i området. Det är viktigt att ny byggnad också uppförs med god anpassning till platsens terräng och att det nya arkitektoniska uttryck inte konkurrerar med det befintliga.

Figur.33: Bilden är tagen från nordöst. Både konstmuseet, delar av Götaplatsens bebyggelse samt platsen för förstudiens volym går att uppleva i vyn.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor och rapporter

Antikvarisk fördokumentation: Göteborgs Konstmuseum. Antiquum, 2015.

Beslut om byggnadsminnesförklaring av Göteborgs Konstmuseum på fastigheten Lorensberg 9:3 (kv Gräfsnäs) och delar av Götaplatsen, Fastigheten Lorensberg 9:3, Göteborgs stad. Diarienummer, 432-34819-2013. Länsstyrelsen Västra Götalands län, 2017-04-25.

Göteborgs Konstmuseum, Förstudie avseende om- och tillbyggnad av Göteborgs Konstmuseum. Higab, 2021

Götaplatsens kulturinstitutioner. Antikvariskt förvaltningsunderlag. Acanthus Arkitektur & Kulturvård AB, 2011.

Kulturmiljöutredning, detaljplan för Göteborgs konstmuseum - del 1. Acanthus Arkitektur & Kulturvård AB, 2022.

Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Handbok. Rapport från Riksantikvarieämbetet, 2014.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Göteborg: ett program för bevarande. D. 1, Stadsbyggnadskontoret, Göteborg, 1999.

Lorensbergs villastad, Viktor Rydbergsgatan 16 – Unik herrgård i Göteborgs förnämligaste villaområde. Antiquum AB, 2009.

Miljökonsekvensbeskrivning för kulturmiljö, Detaljplan för Universitetet vid Renströmsparken. Mats & Arne Arkitektkontor AB, 2019-03-29.

PM: Antikvariska synpunkter tillbyggnad av Göteborgs Konstmuseum. Antiquum AB, 2020-11-16

Riksintressen för kulturmiljövården – Västra Götalands län (O). Riksantikvarieämbetet, 1997, Dokument uppdaterat 2018-05-07.

Renströmsparken, Kulturmiljöutredning inför detaljplan för Universitetet. Kulturmiljörapport, Göteborgs Stadsmuseum. 2017:07

Villa Beyer, varsamhetsplan inför ombyggnad. Lindholm Restaurering AB

Övrigt

Stadsbyggnadskontoret (SBK)

- Volym fotomontage
- Flygfoton

Lantmäteriet

- Ortofoto

Illustrationer och fotografier

Där inget annat anges är fotografier tagna av Acanthus